

Araştırma Makalesi (Research Article)

Akaryakıtta Bağlı Vergi Kaçakçılığı Suçunun Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Raporları Kapsamında İncelenmesi

Mutlu YORULDU¹
Gökhan TURAN²

Öz

Küreselleşme ile birlikte dünya genelinde ve Türkiye’de yaygınlaşan gümrük kaçakçılığı, ulusal ekonomilerde her türden ticari malın üretilibilmesi ve temininin kolay olması gibi sebeplerle azalma eğiliminde olmasına rağmen akaryakıt, içki, sigara vb. ürünlerde yüksek vergilendirme nedeniyle devam etmeyi sürdürmektedir. Akaryakıt kaçakçılığı faaliyeti devlet açısından vergi gelirlerinin azalmasına sebep olup hem devlet hazinesine hem de genel ekonomiye zarar vermektedir. Akaryakıt kaçakçılığı ile vergilendirme alanının dışına çıkılmakta ve bundan dolayı da ekonomide haksız rekabet ortamı oluşturulmaktadır. Nitekim Türkiye’de 30/04/2021 tarihinde yürürlüğe giren 7318 sayılı “Vergi Usul Kanunu (VUK) ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile vergi kaçakçılığı fillerini düzenleyen, VUK’un 359. maddesine yeni bir fiil olarak eklenen ve kaçak alınan akaryakıtın gizlenmesini engellemeye yönelik olan “yazar kasa ve akaryakıt pompaları vb. ödeme kaydedici cihazların mühürünü kaldıran, donanım veya yazılımın değiştirilenler” hükmü getirilmiştir. Türk hukuk sisteminde, kaçakçılık suçu ile ilgili temel kanun, 2007 tarihli 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu’dur. Çalışmada, akaryakıt kaçakçılığının etkilerinin ülke ekonomisi açısından önemini tespiti için Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (KOM) tarafından yapılan operasyonların neticelerini gösteren raporlardaki istatistik verilerden yararlanılacaktır. Bu kapsamda, kaçakçılık faaliyetini önlemek amacıyla yapılan operasyonlar sonucunda yakalanan şüpheliler ile ele geçirilen akaryakıt miktarları üzerinden, akaryakıt kaçakçılığı ile mücadelenin vergi denetimine katkısı ortaya konulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Kaçakçılık, Akaryakıt Kaçakçılığı, KOM Raporları, Vergi Kaçakçılığı, Vergi Denetimi.

JEL Kodları: H21, H26, K34, O17.

Investigation of the Crime of Fuel-Related Tax Smuggling Within the Scope of Smuggling And Organized Crime Reports

Abstract

With globalization, customs smuggling has become widespread throughout the world and in Türkiye. This problem tends to decrease due to the fact that all kinds of commercial goods can be produced in national economies and are easy to supply. Despite this, it continues to continue due to high taxation in products such as fuel, alcohol and cigarettes. Fuel smuggling causes a decrease in tax revenues for the state and harms both the state treasury and the economy. Taxation cannot be made due to fuel smuggling and therefore an unfair competition environment is created in the economy. In Türkiye, on 30/04/2021, the Law No. 7318 on the Amendment of the Tax Procedure Law and Some Laws entered into force. With this law, Article 359 of the TPL is "cash registers and fuel pumps, etc. "Those who remove the seal of payment recording devices, change the hardware or software" has been added. This is aimed at preventing the concealment of illegally purchased fuel. The basic law regarding the crime of smuggling in the Turkish legal system is the Anti-Smuggling Law No. 5607 dated 2007. In the study, statistical data in the reports of the Department of Combating Smuggling and Organized Crime will be used to determine the importance of the effects of fuel smuggling in terms of the country's economy. In this context, the contribution of the fight against fuel smuggling to tax audit will be revealed over the suspects caught as a result of the operations carried out to prevent smuggling and the amount of fuel seized.

Keywords: Smuggling, Fuel Smuggling, KOM Reports, Tax Evasion, Tax Audit.

JEL Codes: H21, H26, K34, O17.

¹ **Sorumlu Yazar (Corresponding Author):** Mutlu YORULDU, (Dr. Öğr. Üyesi), Balıkesir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Balıkesir, Türkiye, mutlu.yoruldu@balikesir.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-1010-2938.

² Gökhan TURAN, Yüksek Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Balıkesir/Türkiye, gokhanturan.gtc@gmail.com, ORCID ID: 0009-0000-4935-1678.

APA 6 Stili Kaynak Gösterimi: (To Cite This Article)

Yoruldu, M., Turan, G. (2024). Akaryakıtta bağlı vergi kaçakçılığı suçunun kaçakçılık ve organize suçlarla mücadele raporları kapsamında incelenmesi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 17(1), 13-33. doi: <https://doi.org/10.29067/muvu.1307850>

EXTENDED SUMMARY

Introduction

Fuel smuggling is one of the most common types of crime at the national and international levels. Fuel smuggling is not just a security issue. It is also a problem that has technical, social, and economic consequences. Tax evasion is one of the most important economic consequences of fuel smuggling. Fuel smugglers usually hide the tax-raising event partially or completely with various frauds and accounting frauds at the document level. Thus, a tax loss arises due to the tax loss and evasion of the state treasury, and the fair and balanced distribution of the social tax burden is adversely affected. Contrary to the fact that the laws have been updated over the years and new laws have been enacted by the parliament regarding preventing and stopping smuggling activities, smuggling activities are increasing (Kırıcı, 2019:1). This study first gives basic information about the concepts of smuggling and fuel smuggling, the concept of tax evasion, and the cause-effect relationship between them. Later on, the number of incidents and suspects, the amount of illegal fuel seized, the provinces where the most illegal fuel was seized, the number of liters of fuel seized by provinces, and the type and amount of illegal fuel seized were discussed over the years. Then, the potential tax loss, which had been attempted to be smuggled over the years due to smuggled fuel but was prevented by the seizure, was examined and evaluated in terms of the country's economy.

Literature on Research

In his study titled "Tax Evasion Offenses Added by Law No. 7318", Ömercioğlu (2022) evaluated the latest regulations introduced to the legislation with the "Law on Amendments to the Tax Procedure Law No. 7318 and Some Laws". In this context, the provision of "cash registers and fuel pumps, etc., those who remove the seal of payment recording devices, change the hardware or software" have been examined. It was emphasized that the judicial penalty for this tax evasion crime, in addition to the tax penalty, is imprisonment for three to five years.

The difference between this study and previous studies in the literature is that it was prepared by taking into account the Anti-Smuggling and Organized Crime (KOM) reports and using the statistical data on the fuel smuggling actions in the reports. In this context, the unit's fight against fuel smuggling is revealed with data, and therefore, the function of preventing tax loss and evasion is evaluated. No similar study was found in the literature.

Method of The Research

In this study, document analysis, one of the qualitative research methods, was used as it was thought to be more suitable for the study purpose. Document analysis is a scientific research method that allows the collection, review, evaluation, and analysis of various documents that constitute the source of the research. Data were obtained from the statistical information in the KOM reports covering the years 2017-2021, and tables and graphs were created. In addition, the visuals created were interpreted, and the efficiency of the unit was evaluated in terms of the tax audit.

Findings of The Research

When the prominent crime trends and tax evasion in fuel smuggling are examined, it was revealed that materials such as oil wastes, vegetable oil, etc., are filtered and mixed with various chemical materials, the thickness is reduced, and diesel oil is mixed in proportions and released to the market illegally (KOM. Report, 2017: 28). The provinces of Şanlıurfa, Diyarbakır, Batman, Adana, Osmaniye, Mardin, etc., are first stored and then released to the market by digging underground oil pipelines.

The fuel oil remaining in ships after their dismantling in shipyards is stored and released to the market (KOM. Report, 2017: 29). As a result of the use of diesel oil in the asphalt production sector in various countries, it is shown as if the asphalt was exported and sent into the country without an invoice, and Special Consumption Tax and Value Added Tax refunds are received as fictitious

exports. Tax evasion is also committed by selling diesel oil that has been released to the market without being registered (KOM. Report, 2017: 28). Moreover, Jet A1 used in aircraft, which is not subject to Special Consumption Tax as a fuel type in our country and is used in aircraft, was mixed with some industrial oils and released from fueling stations for use in smuggling (KOM. Report, 2019: 48). Marine vehicles Diesel, another form of fuel exempt from Special Consumption Tax, is put on the market for direct use in land vehicles by being stored in truck parks (KOM. Report, 2019: 48). Also, Mixed fuel is put on the market in the country for use with transportation vehicles, sometimes used by authorized companies (KOM. Report, 2021: 51). Due to the exemption of passengers in our border provinces or smuggled into our country through border violation (KOM. Report, 2021: 51), fuel is stored in unofficial places and sold in bulk, illegal activities are carried out by companies operating officially and automation software companies, and fuel is supplied through imports or traded between distributors, using a number of different methods. It has been understood that the employees of automation companies ensured the deletion of sales data and the illegal and unregistered release of fuel to the market by providing remote access to and interfering with the cash register systems through some illegal software and programs (KOM. Report, 2021: 51).

Conclusion

Fuel products are the most important cost factor in terms of cost, taking place in nearly all economic activities, particularly production activities in the country, and showing the field of activity that can be highly profitable despite being illegal for people who want high financial gain. Since fuel provides serious tax revenue to the country's economy, tax evasion from fuel products causes the country to be deprived of these tax revenues. The history of smuggling dates back to ancient times, but it has reached extremely high levels in the present day. When the statistics in the KOM reports are examined, it is seen that the number of suspects apprehended is increasing in general and sometimes even peaking with a serious increase. When the amount of fuel seized is analyzed, it is seen that there has been an increase from year to year. Although fuel smugglers are caught at a certain rate every year, the smuggling does not end due to the very high-profit margin in this sector. It has been observed that the state has suffered a large amount of tax loss with these smuggling activities. The large amounts of fuel that were seized contributed to the state economy by avoiding a loss of tax loss. Financial Crimes Investigation Board (MASAK), President of Revenue Management (GİB), Tax Inspection Board Presidency (VDK), and Energy Market Regulatory Authority (EPDK), etc., brought together by the KOM Department with the idea of combating smuggling effectively and efficiently. Studies showing that intense efforts are made to minimize smuggling include exchanging ideas with public institutions and ministries such as the Ministry of Environment, Urbanization, and Climate Change, holding meetings, and leading the way for new laws against smuggling activities that have changed with technological developments. It is considered necessary to ensure that public institutions work together with different regulations to be made in the fuel sector, to produce and develop new and different control models against smuggling activities that change with technological development, and to be ready and act more effectively against new methods that smugglers can develop in different dimensions in the following processes.

1. GİRİŞ

Kaçakçılık, ulusal ekonomilerde ekonomik düzeni koruyan hükümleri ihlal eden eylemler olup ulusal veya uluslararası düzeyde ülkelerin mevzuatlarına uymayarak yapılmaya çalışılan ticaret şeklinde tanımlanmaktadır. Ekonomik suçlar bakımından kaçakçılık eylemleri her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Kaçakçılık eski zamanlardan beri var olan ve hemen her dönem insan tarafından gerçekleştirilen bir suç faaliyeti olarak bilinmektedir.

Kaçakçılık faaliyetinin meydana gelmesinde, toplumların sosyal ve ekonomik bakımdan gelişmişlik düzeyleri etkili olmaktadır. Kaçakçılık faaliyetinin gerçekleşmesinde genel olarak, eylemde bulunan kişinin yüksek ekonomik getiri elde etme beklentisi etkili olurken, ülkenin coğrafi yapısı ve kaçakçılık unsuru malın taşınabilirliği de bu suçun oluşmasına etki edebilmektedir (Kahya, 2015: 159). Son yıllarda küreselleşme ve teknolojinin artmasıyla kaçakçılık faaliyetleri hız kazanmıştır. Küreselleşme ile dünya tek bir pazar yerine dönüştüğünden, sermaye ve emek faktörleri akışkan hale gelmiştir. Dolayısıyla göç olgusu ortaya çıkmış ve ulusal sınır güvenliklerinin ihlali tehlikesi artmıştır. Teknolojinin ilerlemesi, iletişim kanallarının çeşitlenmesine ve iletişimin kolaylaşmasına olanak sağlayarak kaçakçılığı çeşitlendirmiş ve organize suç potansiyelini yükseltmiştir. Kaçakçılık faaliyetlerinin artmasıyla ülkelerde hem ekonomik yönden hem de güvenlik yönünden zafiyetler çoğalmıştır. Bu nedenlerle ülkelerin sert tedbirler alması ve yasal düzenlemelerini önleyici ve caydırıcı biçimde ele almaları gerekmektedir (Turgut, 2022: 22). Kaçakçılığın kapsamı oldukça geniş olup canlı ya da cansız olan her şey üzerinden yapılabilmektedir. Kaçakçılık faaliyetinin kapsamına çok fazla türden madde ve malzemenin girdiği bilinmektedir. Bunlar arasında en bilinenleri ise akaryakıt, tütün ve alkol üzerinden yapılan kaçakçılıklardır.

Ülkelerin sınır güvenliklerinin sağlanması çok önemlidir. Ulusal sınır güvenliklerinin yeterince iyi sağlanamaması durumunda her türlü yasadışı faaliyet (her türlü kaçakçılık, yasadışı göç ve terör gibi) meydana gelebilmekte, bu faaliyetlerin sonucunda ekonomide haksız rekabet ortamı, vergi kayıp ve kaçağının ve suç oranlarının artması gibi ülke menfaatlerinin aleyhine sonuçlar doğabilmektedir. Ülke sınırlarını aşabilen bir suç olan kaçakçılığın farklı çeşitleri söz konudur. Ulusal ekonomiye etkisi açısından insan ticareti, silah kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılığı, tütün ve alkol kaçakçılığı ile akaryakıt kaçakçılığı en bilinenlerdir. Akaryakıt kaçakçılığı, uluslararası düzeyde akaryakıt fiyatının çeşitli sebeplerle yükselmesi neticesinde artmakta ve Türkiye açısından da önemli bir sorun haline gelmektedir (Gedik, 2018: 30). Türkiye’de akaryakıt kaçakçılığı suçu gün geçtikçe artmaktadır. Bunun temel sebebi ise Türkiye’nin akaryakıt üreticisi devletlere coğrafi açıdan yakınlığı, Türkiye’deki akaryakıt fiyatlarının ve bunlar üstünden alınan Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) ve Katma Değer Vergisi’nin (KDV) önemli derecede fazla olmasıdır (Arslan ve Balan, 2019: 5). Akaryakıt kaçakçılığı ulusal ve uluslararası düzeyde en çok karşılaşılan suç tiplerinden biridir. Akaryakıt kaçakçılığı sadece bir güvenlik sorunu değildir aynı zamanda teknik, sosyal ve ekonomik sonuçlara da yol açan bir problemdir. Özellikle akaryakıt kaçakçılığının ekonomik sonuçlarının başında vergi kaçakçılığı gelmektedir. Çoğu zaman akaryakıt kaçakçılığı yapan kişiler, evrak düzeyinde çeşitli sahtecilik ve muhasebe hileleri ile vergiyi doğuran olayı kısmen veya tamamen gizlenmektedir. Böylelikle devlet hazinesi, dolaylı vergiler bakımından vergi kayıp ve kaçağına maruz kalmakta aynı zamanda adil ve dengeli toplumsal vergi yükü dağılımı da olumsuz etkilenmektedir. Kaçakçılık faaliyetinin engellenmesine yönelik değişiklik ve yeni hükümler içeren pek çok kanuni düzenleme yapılmasına rağmen kaçakçılık faaliyetlerinin önüne geçilememiştir (Kırıcı, 2019: 1). Bu çalışmada öncelikle kaçakçılık ve akaryakıt kaçakçılığı kavramları ile vergi kaçakçılığı kavramı ve aralarındaki neden-sonuç bağlantısı hakkında temel bilgiler verilmiştir. Çalışmanın bulgular ve tespitler kısmında, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (KOM) raporları kapsamında ortaya konulan veriler incelenerek, 2017-2021 dönemine ait akaryakıt kaçakçılığına, akaryakıt kaçakçılığını önlemeye yönelik gerçekleştirilen operasyonlara ve operasyonların neticesinde önlenen vergi kayıplarına ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur. Akaryakıt kaçakçılığı ve akaryakıt kaçakçılığından kaynaklanan vergi kayıpları sorunlarının çözümüne yönelik birtakım öneriler geliştirilerek çalışma tamamlanmıştır.

2. KAÇAKÇILIK KAVRAMI

Kaçakçılığın kavramsal mahiyetinin ortaya konulması, sonuçlarının değerlendirilebilmesi açısından oldukça önemlidir. Çalışmanın bu kısmında, kaçakçılık tanımı ve tarihi, Türk hukuk sisteminde kaçakçılık, akaryakıt kaçakçılığı kavramı ve akaryakıt kaçakçılığının nedenleri konularına yer verilecektir.

2.1. Kaçakçılık Tanımı ve Tarihi

Kaçakçılık, ülke ekonomisindeki üretim, tüketim, değişim ve bölüşüm ilişkilerini düzenleyen ve koruyan yasaları ihlal eden fiiller olarak tanımlanabilir (Kırıcı, 2019: 2). Ayrıca “Bir devletin yasalarına karşı gelerek yapılan ticaret” şeklinde de tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2023). Türk Hukuk Lugatı’nda ise mükelleflerin devlete ödemekle yükümlü oldukları vergi, harç vb. ödememek için hile kullanması, ülke içerisinde satılmasına izin verilmeyen malları gizlemek vasıtasıyla alınıp satılması sonucunda bu durumdan kazanç elde edilmesi şeklinde tanımlanmıştır (Türk Hukuk Kurumu, 1991: 182). Burada kaçakçılık kavramının açıklaması, vergi kaçakçılığını tanımlar şekilde yapılmıştır. Vergi Usul Kanunu’nun (VUK) “Kaçakçılık Suç ve Cezaları” başlıklı 359. maddesinde ise vergi kaçakçılığının doğrudan bir tanımını yapmak yerine, vergi mükelleflerinin hangi eylemlerinin vergi kaçakçılığı sayılacağı ve uygulanacak cezalar sayılmıştır. Vergi kaçakçılığı ile ilgili vergi literatüründe; “yasal olmayan yollarla vergi ödemekten kurtulmak” veya “elde edilmiş fakat vergi otoritelerine beyan edilmemiş gelirlerin bütünü” şeklinde tanımlamalar yapılmıştır (Kapusuzoğlu, 2008: 124). Türk Hukuk Lugatı’nda, 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu’nda kaçakçılık fiilleri belirgin bir şekilde anlatıldığı için kaçakçılık tanımından bahsedilmemiştir.

Türkiye topraklarında gerçekleştirilen ilk kaçakçılık fiillerinin kökeninin, milattan önce 2000’li yıllara kadar uzandığı tespit edilmiştir. Genellikle esnaf, iktidarda yer alan rejimin çeşitli vergilerinden kurtulmak amacıyla, kullanışsız, kestirme ve zorlukla geçilen yolları kullanarak kaçakçılık yapmışlardır (Gökçek, 2009: 147). Kaçakçılığın tarihi gelişimi içinde ticareti kısıtlanan veya yasaklanan maddelerin, idareden izin alınmaksızın alışverişe konu edilmesi, kaçakçılık olarak kabul edilmiştir (Kahya, 2015: 160). Eski çağlarda, Anadolu’daki krallıklar, ticari kuruluşlardan farklı türde ve miktarda vergiler toplamışlardır. Vergilendirme, kaçakçılığı motive eden unsurlardan biridir. Kaçakçılığa konu olan mallar üzerindeki vergilemenin aşırı olması fiyatlarını yükseltmekte ve dolayısıyla kaçak ürünleri daha cazip hale getirebilmektedir. Eski çağlarda ticaret işiyle uğraşanların bazı ürünlerdeki aşırı vergileme nedeniyle rahatsız oldukları bilinmektedir. Bu sebeple de o dönemlerde toplumda en fazla kaçakçılık faaliyetine girişen kişiler tüccarlar olmuştur. Krallıklardaki otoriter yönetimler en önemli gelir kaynağını vergi olarak görmüş ve verginin getirdiği kazancı kaybetmemek için bazı mücadele yöntemleri geliştirmişlerdir. Bu yöntemlerden bazıları ise ticaret yapan tüccarları görebilmek amacıyla şehir girişlerinde kule, denetleme yerleri vb. koydurmışlar ve bu sayede denetimi artırmayı hedeflemişlerdir. Otoriter rejim tarafından yasaklanan fiilleri yapanlar, yakalandıklarında ya uzun süreli hapis cezasına mahkûm edilmiştir ya da idam cezasına çarptırılmışlardır. Bu cezalar her ne kadar caydırıcı görünse de tüccarların çoğu, yasaklanmış olan fiilleri yapmaya devam etmişlerdir (Gökçek, 2009: 151-152). Osmanlı’da, 16. yüzyılda ortaya çıkan bazı olaylar sonrası kaçakçılık faaliyetlerinin arttığı bilinmektedir. 1519 ila 1610 yılları arasında gerçekleşen Celali isyanları ve sonrasında yaşanan gelişmelerle kaçakçılık faaliyetleri çoğalmıştır. Osmanlı bu dönemde, diğer yasa dışı suçlarla olduğu kadar kaçakçılık fiilleriyle de uğraşmak zorunda kalmıştır (Kahya, 2015: 161). 1800’lü yıllara geldiğinde Osmanlı pek çok devletler arası ticaret anlaşması imzalayarak vergileri artırma yoluna gitmiş, bu durum kaçakçılık faaliyetlerinin yeniden yükselmesine sebep olmuştur. Bu yükselen yasa dışı faaliyetleri önlemek amacıyla, 1859 yılında “Rüsumat Muhafaza Memurluğu” kurulmuştur (Kırıcı, 2019: 4). 1900’lü yıllarda gerçekleşen sanayi devrimiyle birlikte ülkeler arası yapılan bütün ticaret anlaşmaları ehemmiyet kazanmıştır. Bununla beraber ülkeler için kaçakçılık fiilleri büyük bir sorun olarak görülmüş ve önlenmesi için çaba sarf edilmiştir. 1800 ve 1900’lü yıllarda dünya genelinde de kaçakçılığın arttığı görülmüştür. İngiltere’de ithalattaki yüksek vergi oranları nedeniyle, ithalat kaçak yollardan gerçekleştirilmiştir. İngiltere’nin bir ada devleti olması, deniz yoluyla birçok kaçak malın ülkeye girişine yol açmıştır. İngiltere krallığı tarafından gerçekleştirilen vergi düzenlemelerinin

tüccarların aleyhine olması, başlangıçta az görülen kaçakçılık faaliyetlerinin artmasına hatta bir sektöre dönüşmesine sebebiyet vermiştir (Kahya, 2015: 161). Avrupa’da meydana gelen savaşlar kaçakçılık fiillerinin daha fazla artmasına sebep olmuştur. Yaşanan savaşlar sonucunda bazı yasalar çıkarılmış ve uygulanmaya başlanan serbest ticaret yöntemiyle, kaçakçılık fiilleri azalmış ancak hiçbir zaman tamamen sonlandırılmamıştır. Amerika’da meydana gelen iç savaşlarda, Avrupa’dan Amerika’ya kaçak yollarla büyük miktarlarda kaçak madde ve malzemeler gönderilmiştir. Suudi Arabistan gibi bazı İslam ülkelerinde içki yasağı olması bu ülkelerde içki kaçakçılığının da yaygın olarak devam etmesine sebep olmuştur (Kırıcı, 2019: 3). Amerika’da içki yasağı kaldırılmış ancak içki kaçakçılığı yapan örgütler maddi kazançlarına devam edebilmek için bu sefer de uyuşturucu ve insan kaçakçılığına başlamışlardır. Kaçakçılık faaliyetleri, tarihin belli dönemlerinde, daha çok Amerika Birleşik Devletleri’nde görülmekteyken, artık bütün devletler için bir sorun teşkil etmektedir (Kırıcı, 2019: 3). Kaçakçılık faaliyetinin sebeplerinin tarihi gelişim süresi içerisinde çok fazla değişmediği söylenebilir. Dönemler boyunca, kaçakçılığın temel saikini ise maddi kazancı artırmak oluşturmuştur. Milattan önceki zamanlara kadar giden bu gerçeklik, yıllar itibariyle farklı ülkelerde, farklı düzeylerde kendisini göstermiştir.

2.2. Türk Hukuk Sisteminde Kaçakçılık

Cumhuriyet’in ilanından bu yana Türkiye’de 5 farklı kaçakçılık kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanunlar; 10.12.1927 tarihli 1126 sayılı Kaçakçılığın Men’i ve Takibi Hakkında Kanun, 15.06.1929 tarihli 1510 sayılı Kaçakçılığın Men’i ve Takibi Hakkında Kanun, 07.01.1932 tarihli 1918 sayılı Kaçakçılığın Men’i ve Takibi Hakkında Kanun, 10.07.2003 tarihli 4926 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Yasası’dır. Son kanuni düzenleme ise 31.03.2007 tarihli 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu’dur. 5607 sayılı kanun eylemleri, cezaları belirlemek üzere 5 bölümden ve 27 maddeden oluşturulmuştur (Turgut, 2022: 24). Türk hukukunda kaçakçılık kavramı 5607 sayılı kanunla karşılığını bulmuştur. Bu kanunda detaylar halinde suçun unsurları anlatılmış ve pişmanlık vb. durumlarda uygulanacak esaslar belirtilmiştir. Kanunda ayrıca ülke sınırları kullanılarak kaçakçılık faaliyetleri neticesinde en çok karşılaşılan malzemelere geniş yer verilmiştir. Ayrıca kanunun 3. maddesinde, kaçakçılık eylemleri ve eylemler sebebiyle uygulanacak yaptırımların içeriği toplam 21 fıkra ile açıklanmaktadır. Kaçakçılık eylemlerinin, 21 fıkra ile açıklanma sebebi, kaçakçılık suçlarının birden fazla türde gerçekleşmesi, pek çok değişkene bağlı olması ve farklı yöntemler kullanılarak ortaya çıkmasıdır. Bu sebeple kaçakçılık farklı tiplerle ve çok boyutlu olarak işlenebilen bir suç olup kavramsal açıdan tanımlanması da kolay değildir. Bu nedenle türü ve işleme biçimi fazla olan bu suç şeklinin önlenmesi için yenilikçi ve geliştirilebilir yöntemlerin kullanılması gerekmektedir (Kahya, 2015: 163). 5607 sayılı kanuna göre kaçakçılık fiillerine girecek olan madde, insan tarafından yapılmış ve taşınılma olanağı bulunan bütün cansız nesne ve eşya olarak betimlenmiştir. 5607 sayılı kanunda, eşyaların ülke sınırlarından yasal olmayan şekilde sokulması, resmi olmayan belgeler kullanılarak vergi vermeden veya bir kısmını vererek sokulması, ülke içerisinde sınırdan geçici olmak kaydıyla girişinin sağlanması ancak süresi bitmesine rağmen resmi olmayan belgeler kullanılarak yurtdışına çıkartılmış gibi gösterilerek ülkede tutulmaya devam edilmesi, kaçakçılık fiilleri olarak düzenlenmiştir. Ayrıca ülke kanunlarına göre sokulması yasaklanmış olan belirli malzemelerin ülkeye sokulması, ülkeden çıkışı yasaklanmış olan bir eşyanın ülkeden çıkarılması, ülkeden çıkışı yapılmayan bir eşyanın sanki ülke dışına çıkarılmış gibi belgelendirilmesi, ilgili kanunla düzenlenen diğer kaçakçılık fiillerden bazılarıdır (Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, 2007). Kaçakçılık fiilleri farklı değişkenlere sahip olduğu için yeniden tanımlanmış ve bu tür eylemlere denk gelen suçlara karşı gelen cezalar ayrıca belirtilmiştir. Örnek olarak akaryakıt, tütün ve alkol mamulleri vb. malzemelerin kaçakçılık suçuna konu olan eşya olması durumunda bu malzemeler için özel düzenlemeler getirilmiştir.

Vergi kaçakçılığı; kişiler tarafından vergiyi doğuran olaya sebebiyet verilmesine rağmen, vergi yükünden kurtulmak amacıyla bu olayın gizlenmesi veya gerçek mahiyetinin saklanmasıdır. Diğer bir ifadeyle vergi kanunlarına aykırı hareket ederek, vergi matrahının aşındırılması durumudur. Böylelikle vergi matrahı tahakkuk ettirilemediğinden veya eksik tahakkuk ettirildiğinden, VUK 344. maddesi kapsamında vergi ziyama sebebiyet verilmektedir. Ayrıca VUK 344. maddesinin 2.

fıkrasına göre; vergi ziyana VUK 359. maddesinde düzenlenen vergi kaçakçılığı fiillerinden biri ile neden olunması halinde fiili işleyen kişiye ziyaa uğratılan verginin 3 katı kadar vergi ziyayı cezası kesilmektedir. Akaryakıt kaçakçılığında, “kaçak alınan akaryakıtın gizlenmesi” ve “akaryakıt istasyonu açılarak, akaryakıt satış verilerinin silinmesi” yolları ile vergi ziyayı ortaya çıkılmaktadır. Bu fiillerle hem akaryakıt kaçakçılığı hem de vergi kaçakçılığı suçları aynı anda gerçekleştirilmiş olmaktadır. Türkiye’de 30/04/2021 tarihinde yürürlüğe giren 7318 sayılı “Vergi Usul Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile vergi kaçakçılığı fiillerini düzenleyen, VUK’un 359. maddesine yeni bir fiil olarak eklenen ve kaçak alınan akaryakıtın gizlenmesini engellemeye yönelik olan “*yazar kasa ve akaryakıt pompaları vb. ödeme kaydedici cihazların mühürünü kaldıran, donanım veya yazılımın değiştirenler*” hükmü getirilmiştir. Bu vergi kaçaklığı suçunu işleyenlere, 3 kat kesilecek vergi ziyayı cezasının yanı sıra üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası uygulanacaktır.

2.3. Akaryakıt Kaçakçılığı Kavramı

Akaryakıt; benzin türleri, nafta (hammadde, solvent nafta hariç), gazyağı, jet yakıtı, motorin türleri, fuel-oil türleri ile Kurum tarafından belirlenen diğer ürünler olarak tanımlanmıştır (Petrol Piyasası Kanunu, 2003). Akaryakıt kaçakçılığı, temel manasıyla akaryakıtı içeren, ülkenin yasa ve kanunlarına uygun olmayan şekilde, tamamen maddi kazanç temini amacıyla yapılan faaliyeti belirtmektedir. Kaçak akaryakıt ise akaryakıt kaçakçılığı sonucunda sahip olunan madde ve malzemelerdir. Sınırı aşan suçlar, dünyanın karşılaştığı en önemli sorunlardandır. Dünyada ülkeler arasındaki gelişmişlik düzeylerinin farklılığı ve bu ülkelerin birbirlerine sınır komşusu olmaları, sınırların kontrolünü daha önemli hale getirmektedir. Nitekim akaryakıt kaçakçılığı faaliyetini gerçekleştirenler, öncelikle ekonomik durumunu iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Akaryakıt kaçakçılığı son yıllarda, bilimsel ve teknolojik gelişmeler sonucunda farklı yöntemler kullanılarak, belli bir organizasyon içinde yapılmaktadır. Kayıt dışı ekonominin en önemli alanlarından biri olan akaryakıt kaçakçılığının, hem dünya hem de Türkiye ekonomisinde meydana getirdiği maliyetler artarak devam etmektedir (Çopur, 2014: 68). Kaçakçılık fiilleri, suç konusunu içeren ticari malzemeler ve suçun işleniş şekli itibarıyla fazlaca çeşitlilik göstermektedir. Kaçakçılık fiillerinde farklı türlerde dönemsel olarak artış ve azalışlar görülebilmektedir (KOM. Rapor, 2013: 61). Kaçakçılığa konu olan madde ve malzemelerin, en önemlilerinden biri akaryakıttır. Kaçakçılığının yapıldığı en önemli ürünlerden birinin akaryakıt olmasının sebebi ise akaryakıtın üretimin temel girdisi olmasıyla açıklanabilir. Akaryakıt ürünleri, neredeyse bütün ekonomik üretim süreçlerinin en önemli maliyet unsurlarından olmakta ve kolay yoldan fazla kazanç sağlamak isteyen kişiler için akaryakıt önemli bir ekonomik değeri temsil etmektedir (Arslan ve Balan, 2019: 5). Akaryakıt ürünleri üzerinden gerçekleştirilen kaçakçılık faaliyetlerinin, dünyadaki tüm ülkelerin ekonomileri açısından önemli etkileri bulunmaktadır. Akaryakıt kaçakçılığı, ülkelerin vergi gelirlerinde kayıp oluşmasına sebep olurken aynı zamanda kayıt dışı ekonomiye yol açmakta ve kara para aklamada kullanılmaktadır. 5607 sayılı kanunla Türkiye’deki akaryakıt kaçakçılığı ile mücadele edilmekte, önlenmeye çalışılmakta ve kaçakçılık fiillerinin soruşturulması gerçekleştirilmektedir (Turgut, 2022: 29). 5607 sayılı kanunun 3. maddesi kaçakçılık suçlarını düzenlemiştir. 5607 sayılı kanunun 3. maddesinin 1. fıkrası kapsamında; “Eşyayı, gümrük işlemlerine tabi tutmaksızın ülkeye sokan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Eşyanın, gümrük kapıları dışından ülkeye sokulması halinde, verilecek ceza üçte birinden yarısına kadar artırılır”. 5607 sayılı Kanunun 3. maddesinin 10. fıkrasında da “Kaçakçılık suçunun konusunu oluşturan eşyanın akaryakıt ile tütün, tütün mamulleri, makaron, yaprak sigara kâğıdı, etil alkol, metanol ve alkollü içkiler olması halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek cezalar yarısından iki katına kadar artırılır, ancak bu fıkranın uygulanması suretiyle verilecek ceza üç yıldan az olamaz” hükmüne yer verilmiştir. Kanunun ilgili maddesinin 11. fıkrası, akaryakıt kaçakçılığı suçunun temel unsurlarını saymaktadır. Buna göre; “ulusal marker uygulamasına tabi olup da, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu’nun belirlediği seviyenin altında ulusal marker içeren veya hiç içermeyen akaryakıtı; ticari amaçla üreten, bulunduran veya nakleden, satışa arz eden veya satan ve bu özelliği bilerek ve ticari amaçla satın alan” kişi suç işlemiş sayılmaktadır. Bu fiillerden en az birini işleyen kişiye, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasının yanı sıra yirmi bin güne kadar adli para cezası tatbik

olunur. Akaryakıt kaçakçılığı, devletin büyük miktarlarda vergi kaybına neden olmakta ve ülke ekonomisini negatif etkilemektedir. Bunlara ek olarak kaçakçılıkta kullanılan akaryakıtlar ülkelerde kullanılmakta olan kara taşıtlarının mekanik aksamlarına tahribat verirken aynı zamanda çevreye ve doğaya da zarar vermektedir (KOM. Rapor, 2015: 23). Bu ve benzeri bütün zararları engellemek, oluşmasına izin vermemek için hangi tür önlemlerin alınması gerektiğiyle ilgili Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) Araştırma Komisyonu kurulmuştur. Araştırma Komisyonunda bir rapor hazırlanmış ve bu hazırlanan raporda, 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Yasası'nın yetersiz kaldığı ve bu kanunda öngörülen cezaların caydırıcı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu raporda, çok fazla arttığı anlaşılan akaryakıt kaçakçılığının önlenmesi için kaçakçılık tanımının daha kapsayıcı olması ve kaçak akaryakıtı ülkeye sokanlar ile bu akaryakıtın ticaretini yapanlara daha ağır hapis cezalarının getirilmesinin gerekliliği belirtilmiştir. Ayrıca devlet tarafından yakalanan kaçak akaryakıtın daha hızlı tasfiye edilmesi veya satışının gerçekleştirilmesi, kaçak akaryakıt ya da kaçakçılık yapan kişilerin yakalanması ya da ihbar edilmesi için ödüllendirmenin getirilmesi çözüm önerileri arasında gösterilmiştir. Bu raporun sonucunda, akaryakıt kaçakçılığı ile mücadele konusunda, 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu'nda 2007 yılında yapılan değişiklikle "kaçak petrol" tanımlaması yapılmış ayrıca tasfiye, ödüllendirme, ceza ile alakalı konular kanunlara dâhil edilmiştir (Gedik, 2018: 32). Akaryakıt kaçakçılığıyla "kaçak alınan akaryakıtın gizlenmesi" ve "akaryakıt istasyonu açılarak, akaryakıt satış verilerinin silinmesi" yollarıyla vergi ziyanına neden olduğundan vergi kaçakçılığı suçu ortaya çıkmaktadır. Özellikle kaçak akaryakıtın satışından doğan gelirin çeşitli biçimlerde gizlenmeye çalışılması, devlet hazinesi açısından vergi kaybını doğurmaktadır.

2.4. Akaryakıt Kaçakçılığı Nedenleri

Dünya genelinde yaygın bir kaçakçılık türü olarak görülen akaryakıt kaçakçılığının, ülkelere özgü nedenleri olabileceği gibi evrensel birtakım sebepleri de bulunmaktadır. Bu nedenleri; ağır vergi yükü ve ülkeler arası fiyat farklılıkları, sınır güvenliğinin sağlanamaması ve coğrafi koşullar ve sosyoekonomik nedenler olarak sıralamak mümkündür.

2.4.1. Ağır Vergi Yükü ve Ülkeler Arası Fiyat Farklılıkları

Vergiler, devletlerin en önemli gelir kaynağıdır. Diğer bir ifadeyle vergiler, kamu harcamalarının genel finansman aracı olarak kabul edilmektedir. Devletlerin, artan toplumsal hizmet taleplerini karşılayabilmek için başvurdukları ilk kaynak sağlama yöntemi; yeni bir vergi salmak veya mevcut vergilerin oran ve miktarlarını arttırmaktır. Bu yaklaşım aynı zamanda vergi devleti kavramını tanımlamaktadır. Vergi devleti, egemenlik yetkilerini kullanan modern devletin, kamu harcamalarını düzenli biçimde topladığı vergi gelirleriyle karşılmasıdır (Dönmez ve Kaya, 2014: 100). Vergilerin karşılıksız olması ve anayasal bir zorunluluktan doğması, devletlerin toplumdan vergi almasını kolaylaştırmaktadır. Diğer taraftan vergilendirmenin temel ilkelerinden biri adalet ilkesidir. Vergilendirmede adalet ilkesi ile kamu düzeni ve toplumsal refah arasında doğrudan bir ilişki kurulmaktadır. Devlet yönetimleri tarafından adil bir vergi sisteminin oluşturulmaması, toplumsal vergi yükünün adil ve dengeli dağılmaması sorununa yol açmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "Vergi Ödevi" başlıklı 73. maddesinin 1. fıkrasında, herkesin mali gücüne göre vergi ödemesi gerektiği hüküm altına alınmıştır. Aynı zamanda anayasanın 73. maddesinin 2. fıkrasında, vergi yükünün adil ve dengeli dağılmasının toplumsal bir amaç olduğu vurgulanır. Vergi yükünün toplumda adil ve dengeli dağılması, gelir dağılımını da bozmaktadır. Türk vergi sisteminde tüketim üzerinden alınan KDV ve ÖTV gibi dolaylı vergilerin ağırlıkta olması, gelir dağılımında adaletsizliğin temel nedenlerinden biridir. Toplumsal vergi yükünün kişiler arasında adil ve dengeli dağılmasının önemi literatürde Haldun-Laffer eğrisi ile ortaya konulmuştur. Eğriye göre devletin vergi oranlarını yükseltmesi, devlet hazinesine intikal edecek olan vergi gelirlerini her zaman artırmaz. Vergi oranlarının optimal oran olarak kabul edilen seviyeye kadar yükseltilmesi devletin vergi gelirlerini artırır (Yoruldu, 2022: 199). Fakat bu oranı aşan vergi oran artışları, devletin vergi gelirlerini azaltmaya başlayacaktır. Zira bu noktadan sonra toplumsal vergi yükü aşırı artacağından, kişiler kaçakçılık ve kaçınma gibi yollarla vergi yüklerinden kurtulmaya çalışacaklardır. Akaryakıt kaçakçılığında da bu durumun önemli bir etkisi bulunmaktadır.

Akaryakıt tüketiminden alınan vergiler Türkiye’de toplanan en önemli vergi kalemlerinden birini oluşturmaktadır. Akaryakıt üzerinden alınan ÖTV ve KDV nedeniyle, akaryakıtın taşıma maliyeti, satış fiyatı ve bayilerin kâr düzeyleri etkilenmektedir. Akaryakıtın rafineri çıkış fiyatı ile en son alıcının satın aldığı birim fiyat arasındaki fark, alınan vergilerden kaynaklanmaktadır. Akaryakıt üzerindeki bu aşırı vergi yükü kaçakçılığın meydana gelmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Öte yandan akaryakıtta ülkeler arasındaki fiyat farklılığı, kaçakçılığı teşvik eden diğer bir unsur olarak dikkat çekmektedir. Akaryakıt için iki ülke arasında fiyat farklılığı olduğunda, fiyat olarak daha uygun fiyata satış yapılan ülkeden alınıp daha yüksek satış yapılabilen ülkeye götürülmesi ve satılması durumunda yüksek kârlar elde edilebilmektedir. Ülkeler arasında vergi oranlarında farklılık olması, akaryakıt fiyatlarında farklılık oluşmasını sağlayan asıl ve başlıca unsurdur. Diğer bir değişle ülkede uygulanan vergi oranları sebebiyle diğer ülkeler arasında fiyat farklılıkları meydana gelmektedir. Bu fiyat farklılıkları da kaçakçılığa zemin hazırlamaktadır (Kırıcı, 2019: 9).

2.4.2. Sınır Güvenliğinin Sağlanamaması ve Coğrafi Koşullar

Ülkelerin coğrafi konumları dikkate alındığında, Türkiye’nin sınır komşularına kıyasla oldukça önemli ve hassas bir alanda yer aldığı görülmektedir. Türkiye’nin 7.816 km’si deniz, 2.949 km’si kara toplamda 10.765 km’lik sınır hattı bulunmaktadır. Türkiye’nin sınırlarının oldukça mesafeli olması ve bu sebeple ülke sınırlarının bütün alanlarında eşit güvenliğin sağlanamaması kaçakçılık fiilini işleyenler açısından şans olarak görülmekte ve bu alanlardan yapılan kaçakçılığa ağırlık vermektedirler (Gedik, 2018: 40). Ayrıca bölgede yaşayıp kaçakçılık yapan kişiler coğrafi şartları çoğu zaman sınırları koruyan güvenlik güçlerinden daha iyi bilmekte ve coğrafi şartlar açısından en kestirme ve en risksiz yolları tespit ederek kendi lehlerine kullanmaktadırlar. Coğrafi koşullar akaryakıt kaçakçılığını meydana getiren diğer bir sebeptir. Türkiye’nin doğu bölgelerinin coğrafi açıdan dağlık ve engebeli olması ve sınır ülkelerine yakın yerleşim yerlerinin bulunması akaryakıt kaçakçılığı gibi yasa dışı faaliyetleri kolaylaştırmaktadır (Kahya, 2015: 170-171). Türkiye’de akaryakıt kaçakçılığı faaliyetlerini artıran bir diğer husus ise güneydoğu sınırlarında meydana gelen savaşlar ve orada bulunan ülkelerdeki siyasi belirsizliklerdir. Bu nedenlerin de etkisiyle, eski tarihlerde yasal olarak yerine getirilen ticari faaliyetler, kaçak olarak yapılar hale gelmektedir (Atasoy, Geçen ve Korkmaz, 2012: 118). Türkiye’ye sınır ülkelerde ortaya çıkan karışıklıklar, terör örgütleri tarafından fırsat olarak görülerek kaçakçılık faaliyetleri üzerinden gelir temin etmelerini sağlayabilmektedir.

2.4.3. Sosyoekonomik Nedenler

Türkiye’de kıyı ve sınır yerlerinde yaşayan insanların çoğunluğu geçimini tarım, hayvancılık ya da balıkçılıktan sağlamaktadır. Bu geçim kaynaklarının kimi zaman mevsimlik olması sebebiyle yerleşimdeki kişiler, işlerinin olmadığı zamanlarını yüksek kazanç olarak gördükleri kaçakçılık ile geçirebilmektedir (Kahya, 2015: 172). Ekonomik açıdan zorluk çeken bireylerin, yasa dışı faaliyetlerde bulunma eğilimleri artabilmektedir. Ayrıca ekonomik zorluklar, bu bireylerin, toplumsal kurumlara ve toplum değerlerine bağlılıklarının azalmasına neden olarak daha kolay yasadışı olaylara yönelmeleri ile sonuçlanabilmektedir. Dolayısıyla suç olgusunun, ekonomik koşullardan bağımsız olarak ele alınması imkânsızdır. Kaçakçılık ve akaryakıt kaçakçılığı dâhil her türlü suçu önlemek için sosyoekonomik yapı dikkate alınarak çözüm politikalarının üretilmesi gerekmektedir (Akdeniz ve Üzümcü, 2013: 131-137).

3. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Roscovan vd. (2004), “*Study on Tax Evasion and Smuggling of Petroleum Products in the Republic of Moldova*” başlıklı çalışmalarında, Moldova’da petrol ürünleri üzerinden gerçekleştirilen vergi kaçakçılığını incelemişlerdir. Çalışmalarında petrol ürünleri ile vergi oranları arasında yakın ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Petrol kaçakçılığının bir nedeni olarak, petrol üzerindeki yüksek Katma Değer Vergisi (KDV) uygulamasının olduğunu, netice olarak da petrol kaçakçılığı nedeniyle meydana gelen kayıt dışı ekonomi nedeniyle vergi kaybının oluştuğu vurgusunda bulunmuşlardır.

Kapusuzoğlu (2008), “*Vergi Kaçakçılığı ve Kayıt Dışı Ekonominin Vergi Kaçakçılığının*

Oluşumundaki Rolü” başlıklı çalışmada, kayıt dışı ekonominin vergi kaçakçılığının oluşumundaki etkisini araştırmıştır. Kayıt dışını ekonominin sadece ekonomik nedenlerinin olmadığını, mali, hukuki, idari ve sosyal nedenlerinin de bulunduğunu vurgulamıştır.

Bitzenis ve Kontakos (2014), *“Energy Trade and Tax Evasion in the Oil Sector in Greece”* başlıklı çalışmalarında, Yunanistan’da akaryakıt kaçakçılığı dahil olmak üzere her türlü kaçakçılık ve dolandırıcılık faaliyetleri ile gerçekleştirilen vergi kaçakçılığının boyutunu, etkisini ve önlemleri değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Çalışmalarında, akaryakıt kaçakçılığı gibi yasa dışı faaliyetler nedeniyle hükümetin yılda yüz milyonlarca avroluk vergi gelirinden mahrum kaldığını vurgulamışlardır.

Mozayani (2019), *“The Political Economy of Commodity Smuggling (The Case of I.R. of Iran)”* başlıklı çalışmada, emtia kaçakçılığının son yıllarda İran’ın en önemli sorunlarından biri olduğunu vurgulayarak sınır ülkelerde emtia fiyatlarında önemli farklar olduğunu, bu farkların, gümrük tarifesi, katma değer vergisi ve yasal kısıtlamalardan kaynaklandığını belirtmiştir. Bu durumun İran devleti açısından vergi kaybını doğurduğunu ifade etmiştir.

Gedik (2020), *“Akaryakıt Kaçakçılığıyla Mücadelede Teknik ve İdari Yöntem Olarak Ulusal Marker”* adlı çalışmada, *“5015 Sayılı Petrol Piyasası Kanunu”* nun 18. maddesi ile *“Petrol Piyasasında Ulusal Marker Uygulamasına İlişkin Yönetmelik”* kapsamında, ulusal marker uygulamasına yönelik sorunlar ve çözümler üzerinde durmuştur. Aynı zamanda bu yolla ortaya çıkan vergi kaybına dikkat çekmiş ve bu kaybı önlemeye yönelik yaklaşımlarda bulunmuştur.

Çalışkan (2020), *“Akaryakıt Üzerinden Alınan Vergilerdeki Olası Değişikliklerin Otomobil Kullanıcılarının Davranışlarına Etkisi: Sakarya İli Örneği”* başlıklı çalışmada, akaryakıt tüketiminden alınan vergilerin, bütçe gelirleri içindeki payını belirlemeye ve akaryakıt üzerinden alınan vergilerdeki değişikliğin otomobil kullanıcılarının tutum ve davranışları üzerinde neden olduğu değişikliği anket çalışmasıyla ölçmeye çalışmıştır. Çalışmanın sonucunda kullanıcıların vergi artış ve azalışlarına duyarlı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla vergiler kullanıcıların tutum ve davranışlarını etkilemektedir.

Rentschler ve Hosoe (2022), *“Illicit Schemes: Fossil Fuel Subsidy Reforms and the Role of Tax Evasion and Smuggling”* başlıklı çalışmalarında, Nijerya’daki kaçakçılık ve akaryakıt kaçaklığı faaliyetleri ile vergi kaçakçılığı arasında ilişkiyi hesaplamaya çalışan genel bir denge modeli geliştirmişlerdir. Ülkede yakıt sübvansiyonu reformu uygulamasının hayata geçirilmesiyle komşu ülkelerle olan fiyat farklılıklarını azaltarak akaryakıt kaçakçılığının önüne geçilebileceğini vurgulamışlardır. Böylelikle enerji sektöründeki kayıt dışılık azalacak ve vergi kaçakçılığının da önüne geçilmiş olunacaktır.

Ömercioğlu (2022), *“7318 Sayılı Kanun ile Eklenen Vergi Kaçakçılığı Suçları”* başlıklı çalışmada, *“7318 Sayılı Vergi Usul Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”* ile mevzuata eklenen son düzenlemeleri değerlendirmiştir. Bu kapsamda vergi kaçakçılığı fillerini düzenleyen, Vergi Usul Kanunu (VUK) 359. maddesine yeni bir fiil olarak eklenen ve kaçak alınan akaryakıtın gizlenmesini engellemeye yönelik olan *“yazar kasa ve akaryakıt pompaları vb. ödeme kaydedici cihazların mührünü kaldıran, donanım veya yazılımını değiştirenler”* hükmünü incelemiştir. Bu vergi kaçaklığı suçunun vergi cezasının yanı sıra adli cezasının üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası olduğu vurgusu yapılmıştır.

Bu çalışmanın literatürdeki çalışmalardan farkı ise, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele (KOM) raporları dikkate alınarak raporlardaki akaryakıt kaçakçılığı eylemlerine ilişkin istatistiki verilerden yararlanılarak hazırlanmasıdır. Bu kapsamda KOM şubesinin, akaryakıt kaçakçılığı ile mücadelesi, verilerle ortaya konulmakta ve vergi kayıp ve kaçığını önlemedeki etkisi değerlendirilmektedir. Literatürde benzer bir çalışmaya rastlanmamıştır.

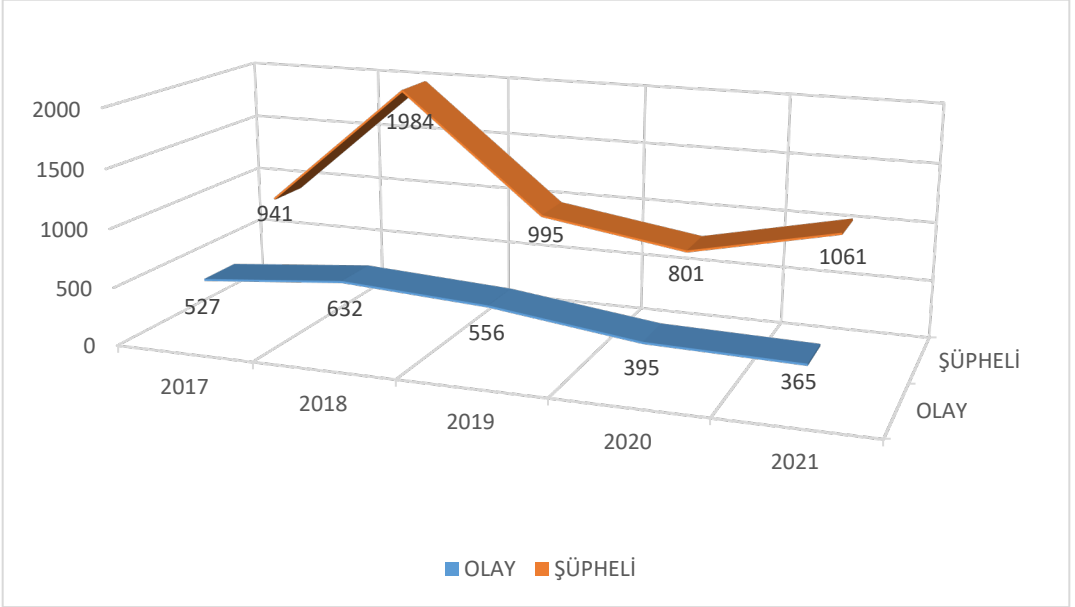
4. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu çalışmada, çalışmanın amacına daha uygun olduğu düşünüldüğünden, nitel araştırma

yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırmacının kaynağını oluşturan çeşitli dokümanların toplanmasına, gözden geçirilmesine, değerlendirilmesine ve analizine imkân sağlayan bilimsel bir araştırma yöntemidir. Veriler 2017-2021 yıllarını kapsayan KOM raporlarındaki istatistikî bilgilerden temin edilerek tablolar ve grafikler oluşturulmuştur. Ayrıca oluşturulan görseller yorumlanarak vergi denetimi açısından birimin etkinliği değerlendirilmiştir.

5. BULGULAR VE TESPİTLER

Bu bölümde 2017-2021 yıllarını kapsayan KOM raporlarından yararlanılarak elde edilen veriler yer almaktadır. Bu veriler karşılaştırmalı olarak grafik ve tablolar halinde sunulmuştur. Aşağıda Grafik 1’de 2017-2021 yılları arasında gerçekleşen akaryakıt kaçakçılığı olayları ve yakalanan şüpheli sayıları gösterilmektedir.

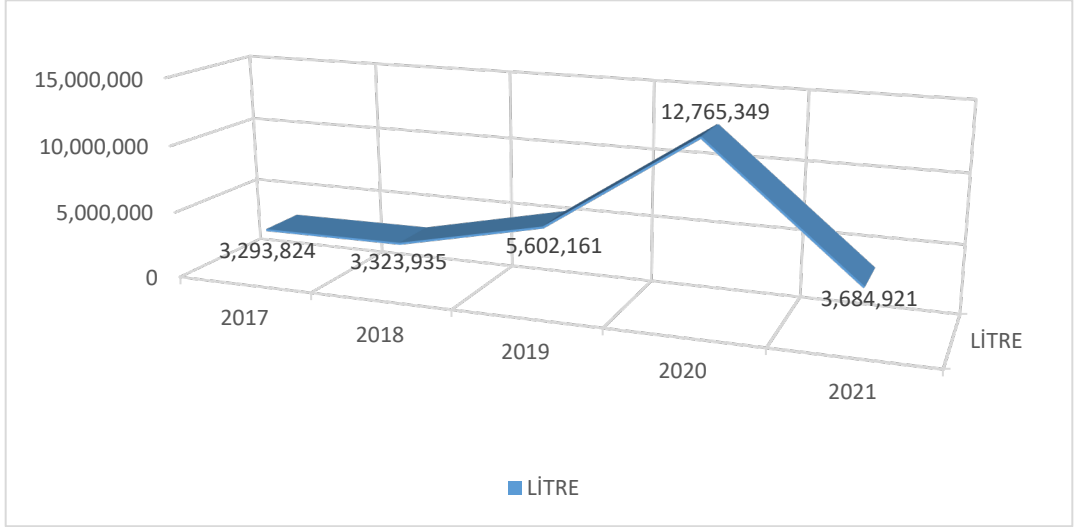

Grafik 1. 2017 – 2021 Yılları Akaryakıt Kaçakçılığı Olay ve Şüpheli Sayıları

Kaynak: (KOM. Rapor, 2021)

Grafik 1’de yer alan veriler incelendiğinde 2017 yılında 527 farklı operasyon gerçekleştirilmiş ve operasyonlar sonucunda 941 şüpheli ele geçirilmiştir. 2017 senesinde 2016 verilerine nazaran olay sayılarında %22, şüpheli sayılarında ise neredeyse %34’lük bir yükselme gözlemlenmiştir (KOM. Rapor, 2017: 26). 2018 yılında 632 adet operasyonda neredeyse 3 katı kadar olan 1984 şüpheli yakalanmış, bir önceki yıl verilerine oranla ise olay sayılarında %20, şüpheli sayılarında ise neredeyse 2,5 katlık bir yükselme olduğu anlaşılmıştır (KOM. Rapor, 2018: 29). Bunun en önemli sebeplerinden biri “akaryakıt istasyonu açılarak akaryakıt satış verilerinin silinmesi” olaylarından meydana gelen artıştır. 2019 senesinde 556 adet operasyonda 995 şüpheli yakalanmış ve önceki yıllara göre bir azalış meydana gelmiştir. 2018 yılı ile karşılaştırıldığında olay sayısında %12, şüpheli sayısında ise yaklaşık %50’lik düşüş görülmektedir. Akaryakıt kaçakçılığı yapan şüphelileri yakalama seviyesinde artış olmasına rağmen, akaryakıt kaçakçılığı olay sayısındaki düşüşün sebebi ise suç örgüt yapısının değişme edildirmesine odaklanılmış olmasıdır. 2019 yılında şüpheli sayısındaki düşüşün temel sebebi, 2018 yılında otomasyon sistemlerine müdahale ve akaryakıtı bağlı vergi kaçakçılığına yönelik Türkiye’de ilk defa gerçekleştirilen operasyondur. Bu operasyon neticesinde yakalanan 1003 şüpheliden dolayı 2018 yılında yakalanan şüpheli sayısı diğer yıllara göre yüksek olmuştur (KOM. Rapor, 2019: 45). 2020 yılında 395 adet operasyonda 801 şüpheli yakalanmıştır. 2020 yılını 2019 yılıyla karşılaştırıldığında olay sayısında %29, şüpheli sayısında ise %19 oranında düşüş gözlemlenmiştir. Bu düşüşün sebebi olarak salgının getirdiği kısıtlamalar gösterilebilir (KOM.

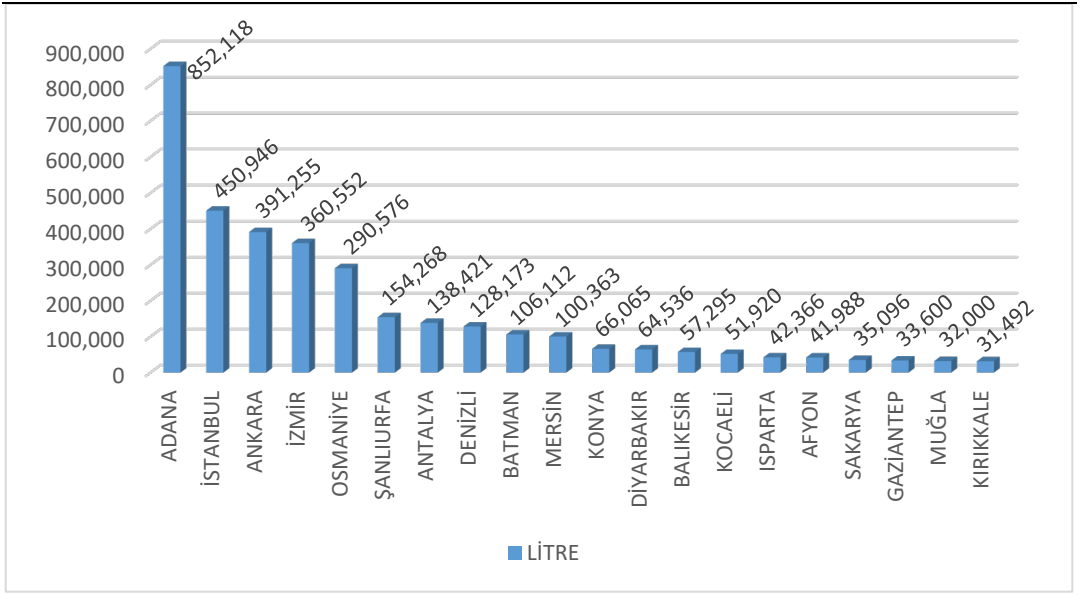
Rapor, 2020: 45). En son olarak 2021 yılında ise 365 adet operasyonda 1061 şüpheli hakkında yasal işlem yapılmıştır. 2020 senesine nazaran olay sayılarında %8’lik bir azalma, şüpheli sayılarında ise %32’lik bir yükselme yaşanmıştır. 2020 ile 2021 yıllarında olay sayısının benzer oranlarda bulunmasına rağmen şüpheli sayısındaki artışın akaryakıtta bağlı vergi kaçakçılığına yönelik gerçekleştirilen “SİLİCİ Operasyonları” sebebiyle olduğu düşünülmektedir (KOM. Rapor, 2021: 49). Aşağıda Grafik 2’de 2017-2021 yılları arasında gerçekleştirilen operasyonlarda ele geçirilen litre bazında akaryakıt miktarları verilmektedir.

Grafik 2. 2017 – 2021 Yılları Ele Geçirilen Kaçak Akaryakıt (Litre) Miktarları

Kaynak: (KOM. Rapor, 2021)

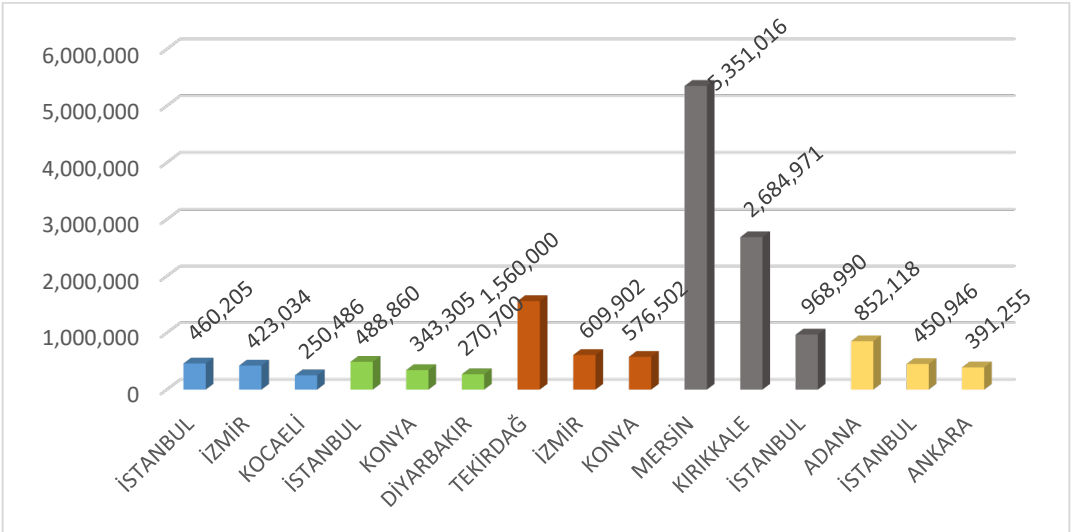
Grafik 2 değerlendirildiğinde, 2017 yılında 3.293.824 litre, 2018 yılında 2017 yılına göre yaklaşık %1’lik artışla 3.323.935 litre, 2019 yılında %69 artış göstererek 5.602.161 litre akaryakıt ele geçirilmiştir. 2020 yılında ise yakalanan kaçak akaryakıt miktarı %128’lik ciddi bir artışla 12.765.349 litreye ulaşmıştır. Bu artışın sebebi, Mersin ilinde 5,2 milyon litre ile Cumhuriyet tarihinin tek seferde ele geçirilen en yüksek kaçak akaryakıtının yakalanmasıdır. Aynı zamanda Kırıkkale ilinde 2,7 milyon litre kaçak akaryakıtta el konulmuştur. 2021 yılında ise yakalanan akaryakıt miktarı bir önceki yıla göre azalış göstererek yaklaşık 3,5 milyon litre olarak gerçekleşmiştir (KOM. Rapor, 2020: 45).

Grafik 3. 2021 Yılında En Çok Kaçak Akaryakıt Ele Geçirilen İlk 20 İl

Kaynak: (KOM. Rapor, 2021)

Yukarıda Grafik 3'te 2021 yılında en çok kaçak akaryakıtın ele geçirildiği ilk 20 gösterilmiştir. Grafik 3 incelendiğinde, 2021 yılı içerisinde en çok akaryakıt ele geçirilen ilin 852 bin litre ile Adana olduğu, Adana'yı 450 bin litre ile İstanbul ve 391 bin litre ile Ankara ilinin takip ettiği görülmektedir. Aşağıda Grafik 4'te 2017-2021 yılları arasında litre bazında en çok kaçak akaryakıt ele geçirilen ilk 3 il verilmektedir.

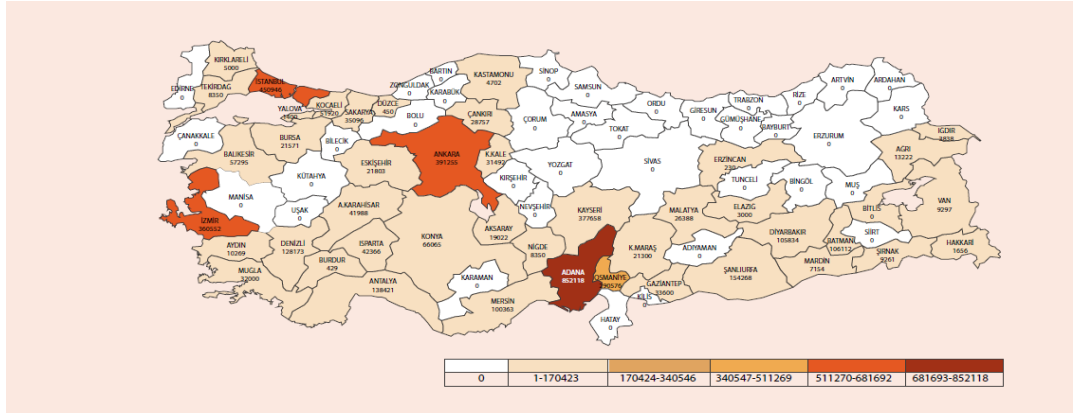

Grafik 4. 2017-2021 Yılı Arasında En Çok Kaçak Akaryakıt (Litre) Ele Geçirilen İlk 3 İl

Kaynak: (KOM. Rapor, 2017-2018-2019-2020-2021)

Grafik 4'te gösterilen, en çok kaçak akaryakıt ele geçirilen iller incelendiğinde, bu illerin genellikle sanayi açısından gelişmiş, akaryakıt üretiminin ya da depolanmasının yapıldığı yerlere yakın bulunan ve akaryakıtların taşınması için gerekli olan limanların bulunduğu kentlerden oluştuğu

görülmektedir. Grafik 4'te en çok akaryakıt ele geçirilen iller bazında her yıl için ilk üç şehir olacak şekilde gösterilmektedir. Yıllar itibariyle en çok kaçak akaryakıt ele geçirilen iller, 2017 yılında (mavi sütunlar) sırasıyla İstanbul, İzmir, Kocaeli iken 2018 yılında (yeşil sütunlar) İstanbul, Konya ve Diyarbakır şeklinde gerçekleşmiştir. 2019 yılında (kırmızı sütunlar) önceki iki yıla göre artış gözlemlenmiş ve Tekirdağ yaklaşık 1,5 milyon litre ile en çok akaryakıt ele geçirilen il olurken onu izleyen iller İzmir ve Konya olmuştur. 2020 yılına (gri sütunlar) bakıldığında, ele geçirilen kaçak akaryakıt miktarında son 5 yılın zirvesine çıkmıştır. Bunun en büyük sebebi, Mersin ilinde tek seferde 5,2 milyon litre, Kırıkkale ilinde ise 2,7 milyon litre kaçak akaryakıtın yakalanmasıdır. Mersin ve Kırıkkale illerini İstanbul takip etmiştir. 2021 yılında (sarı sütunlar) ise ilk sırada Adana yer almış, onu takip eden iller ise İstanbul ve Ankara olmuştur. Aşağıda Harita 1'de 2021 yılında illere göre ele geçirilen litre bazında akaryakıt miktarları gösterilmektedir.

Harita 1. 2021 Yılında İllere Göre Ele Geçirilen Akaryakıt (Litre) Miktarı

Kaynak: (KOM. Rapor, 2021)

Harita 1 incelendiğinde, 2021 yılında ilk sırada Adana olmak üzere İstanbul ve Ankara en çok kaçak akaryakıt yakalanan iller olmuştur. Aşağıda Tablo 1'de yıllara göre ele geçirilen litre bazında kaçak akaryakıt türleri ve miktarları gösterilmektedir.

Tablo 1. Yıllara Göre Ele Geçirilen Kaçak Akaryakıt (Litre) Türleri ve Miktarları

Akaryakıt	2017	2018	2019	2020	2021
Motorin	664.920	563.723	620.469	8.515.146	101.642
Benzin	279	2.310	1.206	1.404	5.088
Fuel-Oil	55.056	57.520	7.000	78.750	36.444
Solvent	32.100	0	0	3.084	12.000
Bio-Dizel	99.684	0	1.583.982	590	600
Karışım Akaryakıt	2.221.374	2.285.550	3.198.793	3.912.025	3.415.312
Ham Petrol	128.932	358.782	97.785	0	8.060
Madeni Yağ	35.016	20.050	60.926	254.350	105.775
LPG	25.535	0	0	0	0
Gaz Yağı	50.928	36.000	0	0	0
Jet Yakıtı	0	0	32.000	0	0
Toplam	3.293.824	3.232.935	5.602.161	12.765.349	3.684.921

Kaynak: (KOM. Rapor, 2021)

Tablo 1 incelendiğinde kaçakçılığı en çok yapılan akaryakıt türünün (2020 yılı hariç olmak üzere) karışım akaryakıt olduğu anlaşılmaktadır. 2020 senesinde ise farklı olarak en fazla kaçakçılığı yapıp yakalanan ürünün motorin olduğu tespit edilmiştir. Tabloya göre LPG kaçakçılığı nedeniyle

2017 yılında 25.535 litre, jet yakıtı kaçakçılığı kaynaklı olarak 2019 yılında 32.000 litre kaçak akaryakıt ele geçirilmiştir. Toplam kaçakçılık yapılan akaryakıt miktarının 2020 yılında ciddi bir şekilde artmasının ana sebebinin yakalanan motorinden olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Aşağıda Tablo 2’de 2017-2021 yılları arasında ele geçirilen kaçak akaryakıt miktarı, piyasa değeri ve önlenecek vergi kaybı gösterilmektedir.

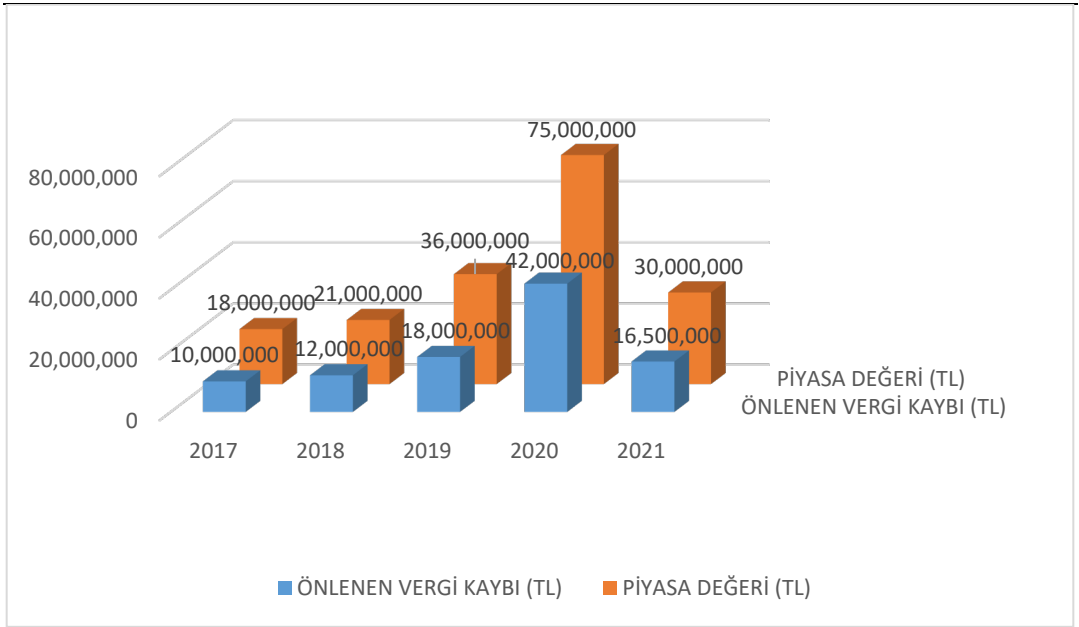
Tablo 2. 2017-2021 Yılları Arasında Ele Geçirilen Kaçak Akaryakıt Miktarı, Piyasa Değeri ve Önlenecek Vergi Kaybı

Akaryakıt	2017	2018	2019	2020	2021
Ele Geçirilen Miktar (Litre)	3.293.824	3.323.935	5.602.161	12.765.349	3.684.921
Piyasa Değeri (TL)	18.000.000	21.000.000	36.000.000	75.000.000	30.000.000
Önlenecek Vergi Kaybı (TL)	10.000.000	12.000.000	18.000.000	42.000.000	16.500.000
Akaryakıt	Son 5 Yıl Toplam				
Ele Geçirilen Miktar (Litre)	28.670.190				
Piyasa Değeri (TL)	180.000.000				
Önlenecek Vergi Kaybı (TL)	98.500.000				

Kaynak: (KOM. Rapor, 2017-2018-2019-2020-2021)

Tablo 2 incelendiğinde, en çok kaçak akaryakıtın 12.765.349 litre ile 2020 yılında ele geçirildiği ve ele geçirilen kaçak akaryakıtın piyasa değerinin 75.000.000 TL ile diğer yıllara kıyasla oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir. Tablo 2’de değerlendirilmesi gereken bir diğer konu ise, 2017 yılı ile 2021 yılında ele geçirilen kaçak akaryakıt miktarının birbirine yakın olmasına rağmen piyasa değerlerinin farklılaşmasıdır. 2017 yılında ele geçirilen kaçak akaryakıtın piyasa değeri 18.000.000 TL iken 2021 yılında ele geçirilen kaçak akaryakıtın piyasa değeri ise 30.000.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuç üzerinde 2020 yılında patlak veren Covid-19 pandemisinin etkilerinin olduğu söylenebilir. Pandemi nedeniyle uluslararası ticaret ve lojistik belli bir süreliğine sektöre uğramıştır. Bu gelişmelerin yanı sıra petrol arz eden ülkelerin dönemsel olarak arz kısıntılarına gitmeleri ve ÖTV ve KDV’deki artışlar akaryakıt fiyatlarını etkilemektedir (Kuloğlu, 2021: 719).

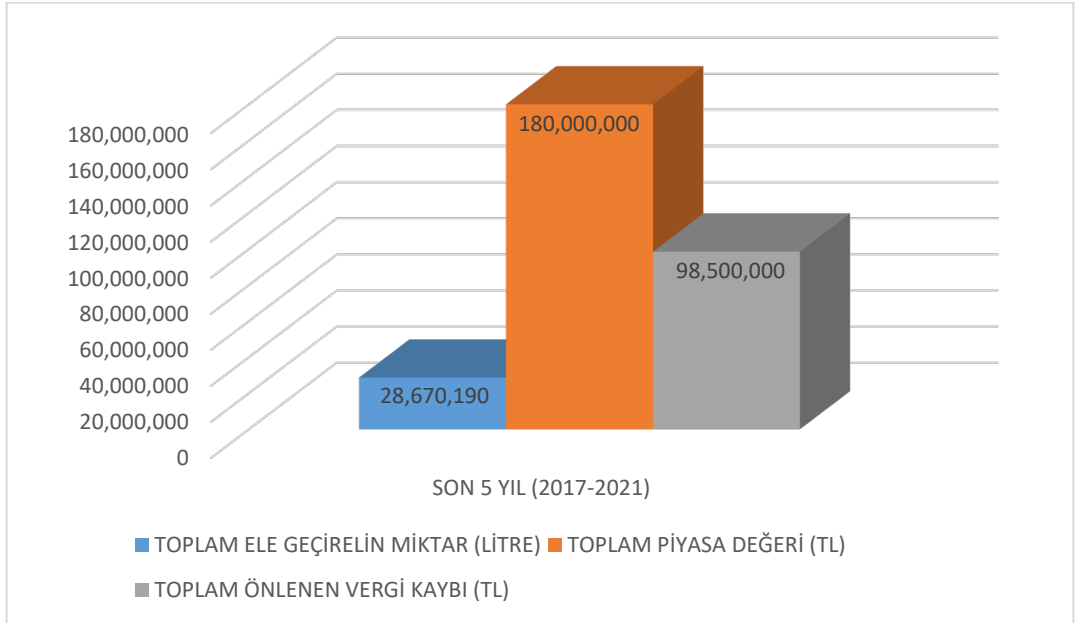
Tablo 2’deki verilere önlenecek vergi kaybı açısından bakıldığında, 2017 yılında önlenecek vergi kaybı 10.000.000 TL ile kaçak akaryakıtın piyasa değerinin yaklaşık %55’ini oluşturmaktadır. 2018 yılında bu oran yaklaşık %57, 2019 yılında %50, 2020 yılında %56 ve 2021 yılında ise %55 olarak gerçekleşmiştir. Bu kapsamda akaryakıt kaçakçılığı üzerinden önlenecek vergi kaybı en çok yaklaşık %57’lik oran ile 2018 yılında olmuştur. Bunun en önemli nedeni de 2018 yılında yapılan “SİLİCİ” operasyonları olmuştur. Bu dönemi sırasıyla 2020 yılı (%56), 2017 yılı (%55) ve 2021 (%55), 2019 (%50) yılları takip etmiştir. Dolayısıyla KOM ekipleri tarafından akaryakıt kaçaklığına yönelik yapılan operasyonlar neticesinde akaryakıt kaçakçılığı üzerinden ortaya çıkacak vergi zıyamin önemli seviyelerde önlendiği ve yapılan operasyonlarla vergi denetimine katkı sağlandığı görülmektedir. Aşağıda Grafik 5’te 2017-2021 yılları arasında ele geçirilen kaçak akaryakıtın piyasa değeri ve önlenecek vergi kaybının eğilimi gösterilmektedir.

Grafik 5. 2017-2021 Yılları Arasında Ele Geçirilen Kaçak Akaryakıtın Piyasa Değeri ve Önlenen Vergi Kaybı

Kaynak: (KOM. Rapor, 2017-2018-2019-2020-2021)

Grafik 5'te Tablo 1'de verilen rakamlar, yıllar itibariyle bir eğilim olarak gösterilmiştir. Grafik 5 incelendiğinde, ele geçirilen kaçak akaryakıtın piyasa değerinin ve kaçak akaryakıtın ele geçirilmesiyle önlenen vergi kaybının en yüksek olduğu yılın 2020 yılı olduğu görülmektedir.

Grafik 6. Son 5 Yıl Toplam Kaçak Akaryakıtın Piyasa Değeri ve Önlenen Vergi Kaybı

Kaynak: (KOM. Rapor, 2017-2018-2019-2020-2021)

Yukarıda Grafik 6’da 2017-2021 yılları arasında toplam kaçak akaryakıtın piyasa değeri ve önlenebilir vergi kaybı gösterilmektedir. İncelenen 5 yıllık sürecin sonunda toplamda 28.670.190 litre kaçak akaryakıt ele geçirilmiştir. Toplam ele geçirilen kaçak akaryakıt miktarının toplam piyasa değeri ise 180.000.000 TL olarak belirlenmiştir. Akaryakıt kaçakçılığının önlenmesi ile önlenebilir vergi kaybı ise toplamda 98.500.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Kaçak akaryakıtın toplam piyasa değeri ile önlenebilir vergi kaybı oranlandığında yaklaşık %55 düzeyinde vergi zıyanının önüne geçildiği görülmektedir. Böylelikle 5 yıllık dönemin sonunda devlet hazinesinin daha fazla vergi kayıp ve kaçığı yaşamamasının önüne geçilmiştir. KOM operasyonları ile vergi gelirleri açısından devlet hazinesine önemli düzeyde katkı sağlandığı söylenebilir.

Akaryakıt kaçakçılığında öne çıkan suç eğilimleri ve vergi kaçakçılığı incelendiğinde;

- Yağ atıkları, bitkisel yağ vb. malzemelerin süzülerek bazı farklı kimyasal malzemelerle karıştırılması sonucunda kalınlığının inceltilmesi ve oranlar dâhilinde içerisine motorin karıştırılarak kaçak yollarla piyasaya sürüldüğü, (KOM. Rapor, 2017: 28),
- Şanlıurfa, Diyarbakır, Batman, Adana, Osmaniye, Mardin vb. illerin yer altından geçen petrol borularını delmek yoluyla önce depolanması sonra piyasaya sürüldüğü, (KOM. Rapor, 2017: 29),
- Tersanelerde gemi sökümü esnasında gemilerin içerisinde kalmış akaryakıtların depolanıp piyasaya sürüldüğü, (KOM. Rapor, 2017: 29),
- Farklı ülkelerde alınan motorinin asfalt üretim sektöründe kullanılması sonucunda sanki asfalt ihraç etmiş şeklinde gösterilmek yoluyla fatura kesilmeden ülke içerisine sürüldüğü ve hayali ihracat olarak Özel Tüketim Vergisi ve Katma Değer Vergisi iadesi alındığı ayrıca piyasaya sürülmüş olan motorinin istasyonlardan kayıt dışı olacak şekilde satılarak vergi kaçakçılığı yapıldığı, (KOM. Rapor, 2017: 28),
- Türkiye’de yakıt türü olarak Özel Tüketim Vergisi alınmayan ve hava araçlarında kullanılan Jet A1’in sanayide kullanılan birtakım yağlar ile karıştırılarak kaçak akaryakıt olarak kullanılmak üzere istasyonlardan piyasaya sürüldüğü, (KOM. Rapor, 2019: 48),
- Özel Tüketim Vergisi alınmayan diğer bir yakıt türü olan deniz taşıtları motorininin tır parklarında depolanma vasıtasıyla direk kara araçlarında kullanılması amacıyla piyasaya sürüldüğü, (KOM. Rapor, 2019: 48),
- Karışımli akaryakıtın, nakliye araçlarıyla kullanılmak için ülke içerisinde piyasaya sürüldüğü, kimi zaman yetkili firmalarda kullanıldığı, (KOM. Rapor, 2021: 51),
- Sınır illerimizde olan yolcu muafiyeti sebebiyle veya sınır ihlali vasıtasıyla Türkiye’ye sokulan kaçak akaryakıtların resmi olmayan yerlerde depolanarak toplu olarak satıldığı, (KOM. Rapor, 2021: 51),
- Otomasyon yazılımı geliştiren birtakım firmaların, yasa dışı faaliyetlerde buldukları, (KOM. Rapor, 2021: 51),
- İthalat yoluyla temin edilen veya dağıtıcılar arası ticareti yapılan akaryakıtın birtakım yöntemler vasıtasıyla önce kayıtsız hale getirilip sonrasında otomasyon şirketlerinde çalışanların yasa dışı bazı yazılım ve programlar aracılığıyla yazar kasa sistemlerine uzaktan erişim sağlayarak ve müdahale ederek, satış verilerinin silinmesini sağladıkları ve akaryakıtın yasa dışı olarak kayıtsız bir şekilde piyasaya sürüldüğü anlaşılmıştır (KOM. Rapor, 2021: 51).

5. SONUÇ

Ticari ürünler piyasasındaki denetimler, gümrük kapılarındaki kontroller, sınır güvenliğinin sağlanması kaçakçılık suçunu önlemede oldukça önemlidir. Genel olarak kaçakçılıkla mücadele edebilmek için eşya ve maddelerin ele geçirilmesinden ziyade eşyaları ve ürünleri sınırdan ülkeye

sokan veya ülke içerisinde üretilip depolayan ve satışa hazır hale getiren grup ve örgütleri ortaya çıkarmak ve kaçakçılık faaliyetlerini sürdürmelerine imkân veren elde ettikleri gelirlere el koymak ana hedef olmalıdır. Akaryakıt kaçakçılığında KOM Daire Başkanlığı tarafından, 2021 yılında İstanbul merkezli 50 ilde üç büyük operasyon gerçekleştirilmiş ve bu operasyonlar kapsamında birçok firmaya işlem yapılmış ve mali belgelere el konulmuştur. Ayrıca 2015 ile 2021 seneleri arasındaki süreçte 650 milyon litre akaryakıtı yaklaşan satış verilerinin silindiği, verileri silinen bu kaçak akaryakıtların güncel değerinin ise 4 milyar TL olduğu anlaşılmıştır. 2021 yılı içerisinde hepsi lisanslı olmak üzere yaklaşık 13 bin firma denetlenmiştir. KOM Daire Başkanlığı'nca piyasaya arz edilmiş ve tüketilmiş akaryakıt miktarları üzerinden hesaplamalar yapılarak son yıllarda piyasada tahmini kaçak akaryakıt oranının %7 - %8 düzeyinde olduğu tahmin edilmiştir. Akaryakıtta bağlı vergi kaçakçılığının önlenmesi açısından KOM tarafından Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK), Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB), Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı (VDK), Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) gibi kuruluşlarla toplantılar düzenlenmiş ve karşılıklı görüş alışverişinde bulunulmuştur. 2021 yılında yakalanmış olan kaçak akaryakıtın neredeyse %90'ının karışımı akaryakıt olmasıyla birlikte Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'yla iletişime geçilmiş ve yapılacak olan mücadele çalışmaları için görüşmeler sağlanmıştır. Ayrıca KOM, TBMM kanun çalışmalarına katılıp 7318 sayılı Vergi Usul Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanununun 29.04.2021 tarihinde yayımlanmasında katkı sağlamıştır.

Kaçakçılık, Türkiye'yi sosyal ve ekonomik açılarından olumsuz etkilemektedir. Piyasada akaryakıt sektörü içinde üretimde ve tüketimde haksız rekabet ortamını oluşturmakta ve devlet hazinesi açısından vergi ziyana sebebiyet vermektedir. Kaçakçılık suçları genel olarak, ulusal sınırların ihlal edilmesiyle ve/veya gümrük geçişlerinde yasa dışı ve aldatıcı işlemler yapılarak ortaya çıkmaktadır. Bu durumlara ek olarak bazı eşya ve ürünler 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda ülke içinde üretilmiş bile olsa kanundaki şartları taşımaz ise kaçak olarak tanımlanabilmektedir. Akaryakıt ülke ekonomisine ciddi vergi geliri sağladığından akaryakıt ürünlerinden vergi kaçakçılığı yapıldığında ülkenin bu vergi gelirlerinden yoksun kalmasına sebep olmaktadır. Devletin bu kaçakçılık faaliyetleri ile büyük miktarda vergi kaybına uğratıldığı görülmüştür. Yapılan operasyonlar sonucunda ele geçirilen yüksek miktarlardaki akaryakıtlar sebebiyle önlenecek vergi kaybıyla devlet ekonomisine katkı sağlanmıştır. Tablo 2'de verilen son 5 yıllık dönemde önlenecek vergi kaybı tutarları bunu somut olarak ortaya koymaktadır. KOM Daire Başkanlığı'nın kaçakçılıkla etkin ve verimli mücadele edilebilmesi düşüncesiyle MASAK, GİB, VDK ve EPDK vb. kamu kurumlarıyla ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı gibi bakanlıklarla fikir alışverişinde bulunması, toplantı yapması, teknolojik gelişmelerle değişen kaçakçılık faaliyetlerine karşı yeni kanun yapılmasında öncülük etmesi gibi yapılan çalışmalar kaçakçılığın en az seviyeye indirilebilmesi için yoğun çaba sarf edildiğini göstermektedir. Akaryakıt sektöründe yapılacak farklı düzenlemeler ile kamu kurumlarının birlikte çalışmasının sağlanması, teknolojik gelişmeyle değişim gösteren kaçakçılık faaliyetlerine karşılık tedbirlerin artırılması gerekmektedir. Gümrük kontrolleri artırılmalı ve gümrük muhafaza memurlarının dikkat ve özenini artıracak teşvik edici uygulamalara gidilmelidir. Bu kapsamda kaçak eşya ve emtia gümrük sınırlarında yakalandığında, bunu yakalayan personele ikramiye verilmesi gibi özlük haklarını iyileştirici uygulamalara başvurulabilir. Gümrük kapılarındaki x-ray cihazlarının da sürekli olarak son teknolojilerle donatılarak geliştirilmesi, sınırdan çeşitli yollarla (kaçak ürünü alüminyum folyoya sarma gibi) kaçak sokulmaya çalışılan eşya ve ürünlerin kolayca yakalanmasını sağlayacaktır. Diğer taraftan akaryakıt üzerinden alınan ÖTV ve KDV oranlarının, tüketiciler açısından optimal bir seviyeye indirilmesi, akaryakıtın fiyatını düşüreceğinden, akaryakıt kaçaklığına yönelim azalacaktır. Aynı zamanda akaryakıt kaçakçılığı nedeniyle oluşan kayıt dışı ekonomi oranı azalacağından, devlet hazinesine akaryakıt üzerinden intikal edecek vergi gelirlerinin artması mümkün hale gelebilecektir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Çıkar Çatışması: Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almadığını belirtmiştir.

Etik Onay: Bu makale, insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir.

Yazar(lar) Katkısı: Mutlu YORULDU (% 50), Gökhan TURAN (% 50).

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author(s) declares that there is no conflict of interest.

Funding: The author(s) received no financial support for the research, authorship and/or publication of this article.

Ethical Approval: This article does not contain any studies with human participants or animals performed by the authors.

Author(s) Contributions: Mutlu YORULDU (% 50), Gökhan TURAN (% 50).

KAYNAKÇA

Akdeniz S. ve Üzümcü A. (2013). Suç ve Sosyoekonomik Değişkenler Arasındaki Bağımlılık İlişkisi: Kars Cezaevi Üzerine Bir İnceleme, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(6), 117-138.

Arslan, Ç. ve Balan, A. (2019). Gümrük Kaçakçılığı Suçunun Nitelikli Hali Olarak Ülkeye Kaçak Akaryakıt Sokma Fiili. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(2), 3-42.

Atasoy, A., Geçen R. ve Korkmaz H. (2012). Siyasi Coğrafya Açısından Türkiye (Hatay) – Suriye Sınırı, *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, VII. Coğrafya Sempozyumu, 107-119.

Bitzenis, A. ve Kontakos, P. (2014). Energy Trade and Tax Evasion in the Oil Sector in Greece. Conference Paper, Erişim adresi: http://www.paraoikonomia.gr/wp-content/uploads/17.EMAB-2014_Presentation-Kristiansand-17-September-2014-Bitzenis-Kontakos.pdf

Çalışkan, N. (2020). Akaryakıt Üzerinden Alınan Vergilerdeki Olası Değişikliklerin Otomobil Kullanıcılarının Davranışlarına Etkisi: Sakarya İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi. Sakarya. Türkiye.

Çopur, İ. (2014). Gümrük Kaçakçılığıyla Mücadelede Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri; Türkiye Gümrükleri Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Gümüşhane Üniversitesi. Gümüşhane. Türkiye.

Danışman, M. (2010). Açıklamalı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Kaçak Petrol ve Ulusal Marker, Bilge Yayınevi'nden aktaran Turgut, M. (2022). 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Kapsamında Gümrük Kaçakçılığı Türleri. *Gümrük ve Ticaret Dergisi*, 9(30), 22-34.

Dönmez, R. ve Kaya, M. Ö. (2014). Vergi Devleti Kavramı ve Tarihsel Temelleri. *Uluslararası Antalya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(4), 99-108.

Gedik, D. (2018). 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'na Göre Akaryakıt Kaçakçılığı Suçları, Yaptırım Rejimi Ve Uygulamadaki Sorunları. Doktora Tezi. Yeditepe Üniversitesi. İstanbul. Türkiye.

Gedik, D. (2020). Akaryakıt Kaçakçılığıyla Mücadelede Teknik ve İdari Yöntem Olarak Ulusal Marker. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 43, 283-314.

Gökçek, L. G. (2009). Çivi Yazılı Tabletlere Göre Eski Anadolu'da Vergi Uygulamaları Ve Kaçakçılık (M.Ö. ± 1975-1750). *Gazi Akademik Bakış*, 2(4), 147-155.

Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu (2007). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5607&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Kahya, Y. (2015). Suç Teorileri Işığında Türkiye'de Kaçakçılık Olgusu: Toplumsal Nedenleri, Boyutları ve Algısı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(3), 159-178.

Kapusuzoğlu, A. (2008). Vergi Kaçakçılığı ve Kayıt Dışı Ekonominin Vergi Kaçakçılığının Oluşumundaki Rolü. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (1), 124-142.

Kırıcı, M. M. (2019). Türkiye'de Deniz Yolu İle Yapılan Akaryakıt Kaçakçılığı. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi. Trabzon. Türkiye.

KOM (Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı) Raporu (2013). Erişim adresi: <https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/kom/YAYINLARIMIZ/TURKCE/2013%20RAPORU%20TURKCE.pdf>

KOM (Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı) Raporu (2015). Erişim adresi: <https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/kom/YAYINLARIMIZ/TURKCE/2015%20RAPORU%20TURKCE.pdf>

KOM (Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı) Raporu (2017). Erişim adresi: <https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/kom/YAYINLARIMIZ/TURKCE/2017%20RAPORU%20TURKCE.pdf>

KOM (Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı) Raporu (2018). Erişim adresi: <https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/kom/YAYINLARIMIZ/TURKCE/2018-RAPORU-TURKCE.pdf>

KOM (Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı) Raporu (2019). Erişim adresi: <https://bluesyemre.files.wordpress.com/2020/12/kacakcilik-ve-organize-suclarla-mucadele-2019-raporu.pdf>

KOM (Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı) Raporu (2020). Erişim adresi: <https://bluesyemre.files.wordpress.com/2021/11/kacakcilik-ve-organize-suclarla-mucadele-2020-raporu.pdf>

KOM (Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı) Raporu (2021). Erişim adresi: <https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/kom/YAYINLARIMIZ/TURKCE/2021-KOM-Raporu-Turkce.pdf>

Kuloğlu, A. (2021). Covid-19 Krizinin Petrol Fiyatları Üzerindeki Etkisi. *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 710-727.

Mozayani, A. H. (2019). The Political Economy of Commodity Smuggling (The Case of I.R. of Iran). *Iranian Economic Review*, 25(1), 121-135.

Ömercioğlu, A. (2022). 7318 Sayılı Kanun ile Eklenen Vergi Kaçakçılığı Suçları. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17(1), 167-192.

Petrol Piyasası Kanunu (2003). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/12/20031220.htm#1>

Rentschler, J. ve Hosoe, N. (2022). Illicit Schemes: Fossil Fuel Subsidy Reforms and the Role of Tax Evasion and Smuggling. World Bank Policy Research Working Paper. Erişim adresi: <http://www.indiaenvironmentportal.org.in/files/file/Illicit%20Schemes.pdf>

Roscovan, M., vd. (2004). Study on Tax Evasion and Smuggling of Petroleum Products in the

Republic of Moldova. Erişim adresi: https://www.transparency.md/wp-content/uploads/2017/02/TI_Moldova_Study_On_Tax_Evasion_And_Smuggling_Of_Petroleum_Products_In_The_Republic_Of_Moldova_2004.pdf

Şahin, D. (2011). 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunundaki İthalat Kaçakçılığı Suçları Ve Kabahatleri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi. İstanbul. Türkiye.

Turgut, M. (2022). 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Kapsamında Gümrük Kaçakçılığı Türleri. *Gümrük ve Ticaret Dergisi*, 9(30), 22-34.

Türk Dil Kurumu (2023). Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>

Türk Hukuk Kurumu (1991). Türk Hukuk Lügatı. Erişim adresi: <https://bozbel.files.wordpress.com/2013/01/tc3bcrk-hukuk-lc3bcgatc4bl.pdf>

Uzunoğlu, İ. S. (2006). Maliye Politikasının Esnekliğini Yitirmesi ve Kaçakçılık, Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi'nden aktaran Kırıcı, M. M. (2019). Türkiye'de Deniz Yolu İle Yapılan Akaryakıt Kaçakçılığı. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi. Trabzon. Türkiye.

Vergi Usul Kanunu (1961). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.4.213.pdf>

Yoruldu, M. Vergi Sosyolojisi Kavramı ve İbn-i Haldun'un Vergi Sosyolojisi Yaklaşımının İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31(1), 190-203.

